

Ανάλυση και ερμηνεία των φαινομένων στην Εφαρμοσμένη Κοινωνική Ψυχολογία

Επίπεδα
ανάλυσης
και ερμηνείας

ΨΧ78: Εφαρμοσμένη Κοινωνική Ψυχολογία
Χειμερινό εξάμηνο 2024-2025
Βασίλης Παυλόπουλος
Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ

Επίπεδα ανάλυσης και ερμηνείας στην Κοινωνική Ψυχολογία (Doise, 1984/2005)

- **Ενδοατομικό επίπεδο.** Επικεντρώνεται στη μελέτη των ατομικών (κυρίως, γνωστικών) διεργασιών.
- **Διατομικό ή ενδοπεριστασιακό επίπεδο.** Εστιάζει στις διεργασίες της διαπροσωπικής αλληλεπίδρασης.
- **Διομαδικό επίπεδο ή κοινωνικής θέσης.** Εστιάζει σε ιδιότητες σχετικές με την ένταξη σε κάποια κοινωνική ομάδα και στις διαφορές κοινωνικής ισχύος.
- **Ιδεολογικό/Αναπαραστασιακό επίπεδο.** Εστιάζει στις γενικές κοινωνικές και ιδεολογικές πεποιθήσεις.

Ενδοατομικό επίπεδο

- Πώς το άτομο προσλαμβάνει και αξιολογεί το κοινωνικό του περιβάλλον, πώς οργανώνει και διαχειρίζεται τη συμπεριφορά του στις εκάστοτε συνθήκες;
- Ενδιαφέρουν οι εσωτερικές διεργασίες και οι γνωστικοί μηχανισμοί που συμβάλλουν στην κατανόηση και στην οργάνωση της ατομικής εμπειρίας.
- Το άτομο αντιπαραβάλλεται με έναν υπολογιστή που επεξεργάζεται τις εισερχόμενες πληροφορίες χωρίς να επηρεάζεται εμφανώς από εξωτερικούς παράγοντες.
- *Δημιουργία εντυπώσεων, διαμόρφωση στάσεων.*

Διατομικό επίπεδο

- Ποιες διαπροσωπικές διεργασίες λαμβάνουν χώρα σε μια επικοινωνιακή συνθήκη; Πώς οι σχετικές ομοιότητες ή διαφορές των ατομικών ιδιοτήτων διαμορφώνουν τη συγκεκριμένη περίπτωση;
- Δεν ενδιαφέρουν οι θέσεις και οι ρόλοι που κατέχουν τα άτομα, τα οποία θεωρούνται περίπου ανταλλάξιμα.
- Παρομοίως, δεν ενδιαφέρουν οι ατομικές ιδιότητες, παρά μόνο συγκριτικά με τις αντίστοιχες ιδιότητες των άλλων συμβαλλομένων μερών.
- *Θεωρίες κοινωνικής απόδοσης.*

Διομαδικό επίπεδο

- Πώς διαμορφώνονται οι σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και των κοινωνικών κατηγοριών; Ποια είναι η κατανομή της κοινωνικής ισχύος; Πώς ενεργοποιούνται συγκεκριμένα κριτήρια κατηγοριοποίησης;
- Οι ασύμμετρες σχέσεις (διαφορές στις θέσεις και στους ρόλους) εξηγούν τη συμπεριφορά πέρα από τις ατομικές ιδιότητες ή τη διαπροσωπική αλληλεπίδραση.
- Δεν απαιτείται η παρουσία ομάδων, αρκεί να είναι ενεργή η διαδικασία της κατηγοριοποίησης.
- *Ρεαλιστική σύγκρουση, κοινωνική ταυτότητα.*

Ιδεολογικό επίπεδο

- Ποιες γενικές κοινωνικές πεποιθήσεις ισχύουν σε μια συγκεκριμένη συγκυρία; Ποιο είναι το λεγόμενο «πνεύμα των καιρών» (zeitgeist);
- Εξετάζονται οι νόρμες, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, τα συστήματα πεποιθήσεων και οι ιδεολογίες ως γενικά συλλογικά οργανωτικά συστήματα για τη νοηματοδότηση του κόσμου και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Συχνά αναφερόμαστε σε αυτά ως 'πολιτισμό'.
- *Πεποιθήσεις περί δίκαιου κόσμου, θεωρία κοινωνικών αναπαραστάσεων.*

Διάρθρωση των επιπέδων ανάλυσης

- Περίπου 70% των κοινωνικοψυχολογικών ερευνών εντάσσονται στα δύο πρώτα επίπεδα ανάλυσης.
- Συνήθως, η επίκληση στο διομαδικό και στο ιδεολογικό επίπεδο γίνεται προκειμένου να ερμηνευθεί το εύρος της διακύμανσης που παρατηρείται στο ενδοατομικό και στο διατομικό επίπεδο.
- Προσοχή στη διάκριση μεταξύ ατομικών πεπιοθήσεων και συλλογικών οργανωτικών αρχών όταν η μέτρηση και η ερμηνεία των φαινομένων γίνονται σε διαφορετικό επίπεδο ανάλυσης!

Προσθήκες στα επίπεδα ανάλυσης και ερμηνείας (Doise, 2011)

- Το **διακοινωνιακό ή διαπολιτισμικό** επίπεδο αφορά στην αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων προερχόμενων από διαφορετικά συστήματα συμβολικών αναπαραστάσεων, κανόνων και αρχών ('πολιτισμών') στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.
- Δεν υπονοείται η απλή διαπολιτισμική σύγκριση, αλλά η ύπαρξη ενός υπερκείμενου κανονιστικού συστήματος και η αναγνώριση αμοιβαίων επιδράσεων.
- *Η οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ευαισθητοποίηση σχετικά με την κλιματική αλλαγή.*

Προσθήκες στα επίπεδα ανάλυσης και ερμηνείας (Doise, 2011)

- Το **νευρολογικό** επίπεδο ενσωματώνει τις εξελίξεις στον χώρο της κοινωνικής νευροεπιστήμης, οι οποίες δείχνουν ότι οι κοινωνικές συμπεριφορές απεικονίζονται με την ενεργοποίηση διαφορετικών νευρολογικών δικτύων στον ανθρώπινο εγκέφαλο.
- *Νευροψυχολογικές έρευνες δείχνουν ότι η περιοχή του εγκεφάλου που αντιστοιχεί στην κοινωνική νόηση δεν ενεργοποιείται σε άτομα που επιδεικνύουν στάσεις και συμπεριφορές απανθρωποποίησης.*

Εφαρμογή 1: παράγοντες σχετικοί με τη χρήση αστυνομικής βίας

- **Ενδοατομικό επίπεδο:** φύλο, εκπαίδευση και ειδικές ικανότητες, ατομικές στάσεις.
- **Διατομικό επίπεδο:** μέγεθος αστυνομικής δύναμης, συμπεριφορά του υπόπτου, παρουσία-απουσία μαρτύρων.
- **Διομαδικό επίπεδο:** πολιτική της ηγεσίας, ένταξη σε επίλεκτο σώμα, σχετική νόμιμη δύναμη του υπόπτου.
- **Ιδεολογικό επίπεδο:** κοινωνικές αναπαραστάσεις (π.χ. μετανάστες, άσυλο, κλπ.), αφομοιωτική ή πολυπολιτισμική κοινωνία.

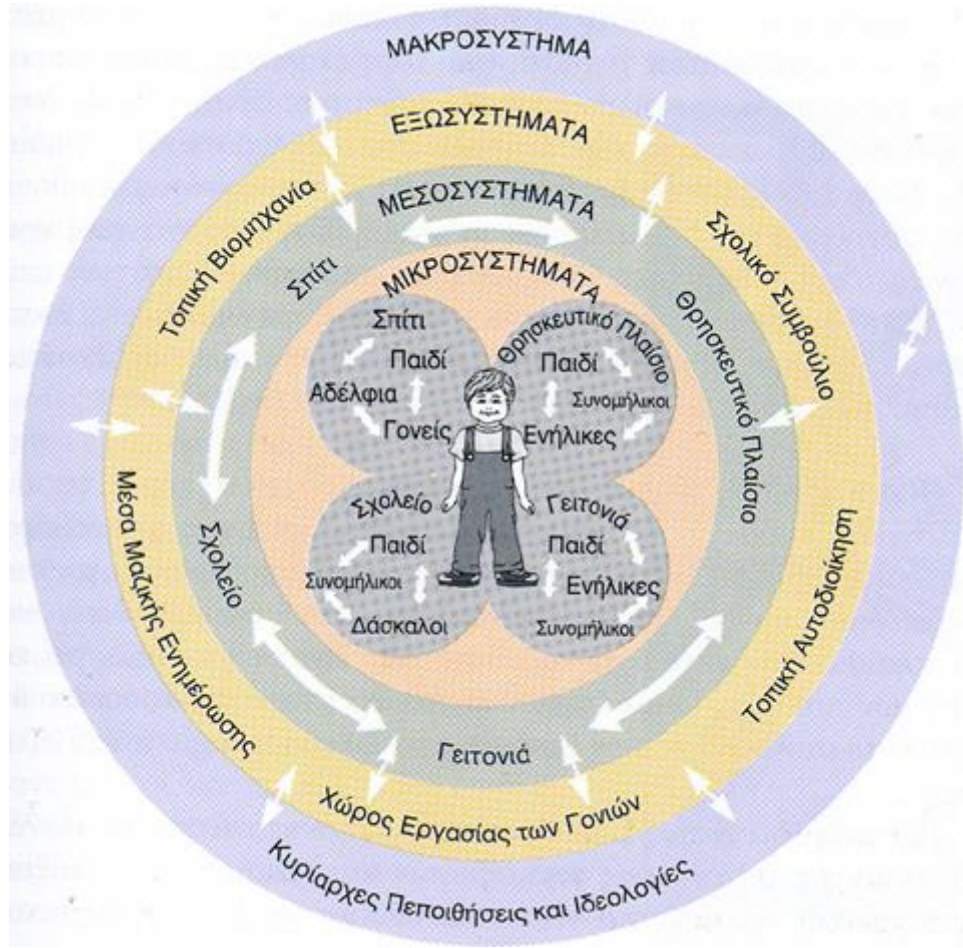
Εφαρμογή 2: παράγοντες σχετικοί με τη σχολική αποτυχία/διαρροή

- **Ενδοατομικό επίπεδο: ...**
- **Διατομικό επίπεδο: ...**
- **Διομαδικό επίπεδο: ...**
- **Ιδεολογικό επίπεδο: ...**

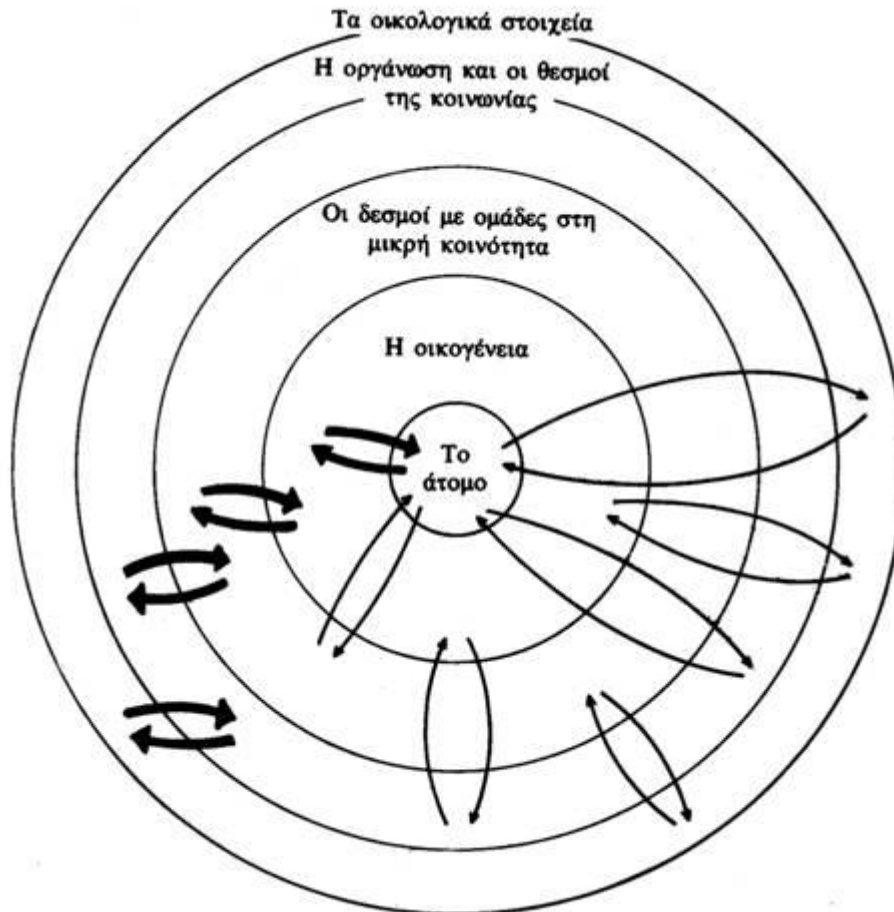
Άλλα ιεραρχικά μοντέλα από συναφείς ψυχολογικούς κλάδους

- Η θεωρία των βιο-οικολογικών συστημάτων (Bronfenbrenner, 1977, 1979)
- Το οικολογικό ψυχολογικό πρότυπο (Γεώργας, 1988, 1995)
- Το οικολογικό-πολιτισμικό μοντέλο (Berry, 1975, 1986)

Η θεωρία των βιο-οικολογικών συστημάτων (Bronfenbrenner, 1977, 1979)

Το οικολογικό ψυχολογικό πρότυπο (Γεώργας, 1988, 1995)

Μεταβλητές που επηρεάζουν τις κατηγορίες:

- Η διασπορά των οικολογικών στοιχείων
- Η πολυπλοκότητα των κοινωνικών στοιχείων
- Ο βαθμός της ανθρώπινης επαφής
- Οι κοινωνικές αλλαγές
- Η λειτουργικότητα στο οικολογικό-κοινωνικό πλαίσιο

Το οικολογικό-πολιτισμικό μοντέλο (Berry, 1975, 1986· Berry et al., 1990, 2002)

(Berry, 1971, 1975, 1986· Berry et al., 1990, 1999, 2002)

